

ОТНОСНО ОТГОВОРНОСТТА НА ЦЕДЕНТА ПО ЧЛ. 100, АЛ. 1 ОТ ЗАКОНА ЗА ЗАДЪЛЖЕНИЯТА И ДОГОВОРИТЕ

Александър Иванов*

По общо правило се счита, че цедентът, комуто се дължи възнаграждение, като приема плащането от цесионера, отговаря за неговото съществуване¹. Такова потвърждение няма да е налице в случая, когато цесионерът придобива вземането безвъзмездно, освен ако цедентът не е направил изрично потвърждение. Освен това цедентът по правило не потвърждава (т.е. не гарантира – б. а.) платежоспособността на длъжника, ако няма пряка уговорка за противното².

Още в римското право е бил закрепен принципът, че цедентът отговаря за съществуването на вземането, но не отговаря за това, че то ще бъде събрано от длъжника³. В този смисъл е била и нашата теория при действието на отмененото законодателство. Приемало се е, че ако нищо не е уговорено, цедентът отговаря само за съществуването на вземането по време на цесията, т.е. само за т.нар. истинност (*nomen verum*) на вземането, но не и за неговото „добро качество“ (*nomen bonum*), т.е. за събираемостта на вземането и платежоспособността на длъжника⁴. Трябва да се подчертае, че правилата на чл. 320–322 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД (отм.) са се отнасяли пряко само до продажбата на вземане. По аналогия тяхното приложение е било допустимо и при друго възмездно прехвърляне на вземания. И понастоящем отговорността на цедента за съществуване на вземането касае възмездното

---

* Адвокат от София, д-р по право. Автор на наскоро публикуваната от издателство „Сибис“ монография „Прехвърляне на вземания в търговския оборот“.

¹ Срв. ст. 390 от Гражданския кодекс на Руската федерация (ГК на РФ), по силата на която първоначалният кредитор, отстъпил вземането, отговаря пред новия кредитор за действителността на прехвърленото му вземане, но не отговаря за неизпълнението на това вземане от длъжника, освен в случая, когато първоначалният кредитор е поел върху себе си поръчителство за длъжника пред новия кредитор.

² Вж. Конвенция на ООН за прехвърляне на вземания в международната търговия (United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade) – текстът може да се намери на основните езици на адрес: <http://www.uncitral.org.>, както и в документите към нея. В случая вж. Возможная будущая работа: Правовые аспекты финансирования под дебиторскую задолженность: Доклад Генерального секретаря. А/СН. 9/397, с. 13.

³ Вж. Римское частное право. Под ред. И. Б. Новицкого и И. С. Перетерского. М.: Юрист, 1996, с. 312.

⁴ Вж. Апостолов, И. Облигационно право. Част първа. Общо учение за облигацията. Фот. изд. С.: Издателство на БАН, 1990, с. 411.

му прехвърляне. Съгласно чл. 100, ал. 1 ЗЗД, ако прехвърлянето е възмездно, кредиторът отговаря за съществуването на вземането по време на прехвърлянето. Отговорността за съществуването на вземането възниква по силата на закона, т.е. не е нужно тя да се уговаря¹.

Член 100, ал. 1 ЗЗД намира приложение както в случай, че вземането не съществува, така и когато вземането е нищожно, унищожено, непрехвърлимо, прекратено, погасено по давност или принадлежи на трето лице. Цедентът отговаря и когато вземането му е прекратено преди съобщението поради изпълнение, прихващане, даване вместо изпълнение, новация, опрощаване, сливане или е погасено по давност².

Отговорността възниква и в случай че длъжникът унищожи или развали сделката, от която произтича цедираното вземане, след получаване на съобщението. Цедентът отговаря и ако прехвърли повторно вземането на трето лице и уведоми длъжника за втората цесия, преди да го уведоми за първата³.

Цедентът отговаря и за съществуването на акцесорните права – привилегии, обезпечения, лихви⁴. В този смисъл е и чл. 11:204, б. „с“ PECL⁵, по силата на който предишният кредитор гарантира на новия, че ще му прехвърли всички целящи да обезпечат изпълнението права, които са прехвърлими и не следват вземането.

При вземането на решение за придобиване на вземания или при предоставяне на кредит срещу такива вземания е необходимо цесионерът да разполага с определени данни за установяване на тяхната ценност. Така той трябва да получи информация за това явява ли се цедентът кредитор по отношение на длъжника, има ли право да прехвърля съответните вземания, не ги ли е прехвърлял на друг цесионер, има ли длъжникът възражения против плащането или право на прихващане освен тези, които са посочени в договора за прехвърляне. За изясняването на тези обстоятелства цесионерът ще понесе допълнителни разходи, което по отношение на финансирането влече увеличаване на стойността на предоставяния кредит. Като правило за избягване на тези разходи цедентът дава на цесионера съответните уверения (гаранции), относими към съществуването на прехвърляното право, и носи отговорност в случай на нарушение на тези договорни гаранции.

---

¹ Така изрично чл. 320 ЗЗД (отм.), както и чл. 1693 ФГК. За значението на чл. 1693 ФГК вж. **Планиол, М.** Елементарно ръководство по гражданско право. Специални договори. Превод Т. Наследников. С.: Напред, 1919, 119–120.

² Отговорност не се поражда обаче, ако вземането има алеаторен характер – вж. **Калайджиев, А.** Облигационно право. Обща част. 4. изд. С.: Сиби, 2007, с. 498.

³ Пак там.

⁴ Така **Планиол, М.** Цит. съч., с. 120.

⁵ Принципи на европейското договорно право (Principles Of European Contract Law) – текстът в оригинал е достъпен в интернет, а за превода на български, извършен от доц. Кристиан Таков, вж. frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract.../Bulgarian.doc.

Цедентът ще носи отговорност за действителността на прехвърленото вземане независимо от това дали са му били известни възраженията, които препятстват реализацията на вземането. Той ще носи отговорност и ако преди подписване на договора е предупредил цесионера за наличието на възражения, предоставил му е всички документи и сведения във връзка с тях, а цесионерът впоследствие не е могъл правилно да се възползва от предоставените му от цедента материали. В този случай е възможно само намаляване на размера на неговата отговорност при условията на чл. 83, ал. 2 ЗЗД – цедентът няма да носи отговорност за вредите, които цесионерът би могъл да избегне, като положи грижи на добър стопанин.

По въпроса за гаранциите, поети от предишния кредитор, детайлна регламентация се съдържа в Принципите на европейското договорно право. По силата на чл. 11: 204 (а) PECL чрез прехвърлянето или обещанието за прехвърляне на вземане предишният кредитор гарантира на новия, че в момента, от който прехвърлянето трябва да породи действие, ще са изпълнени следните условия, освен ако друго е заявено на новия кредитор: (i) предишният кредитор може да прехвърля вземането, (ii) вземането съществува и правата на новия кредитор не са засегнати от възражения или права (включително и на прихващане), които длъжникът може да има срещу предишния кредитор, както и (iii) вземането не е било прехвърляно преди това, не е дадено като обезпечение в полза на друго лице, нито е обременено по друг начин.

В отношенията по прехвърляне на парично вземане, осъществявано в рамките на договор за финансиране, ст. 827 ГК на РФ предвижда, че ако в договора за финансиране не е предвидено друго, клиентът носи пред финансовия агент (цесионера) отговорност за действителността на паричното вземане, явяващо се предмет на отстъпката. Паричното вземане се счита за действително, ако клиентът притежава правото на прехвърляне на вземането и в момента на отстъпката нему не са известни обстоятелствата, вследствие на които длъжникът е в правото да не го изпълни (т. 2 ст. 827 ГК на РФ)¹. Клиентът не отговаря за неизпълнението на вземането от длъжника, явяващо се предмет на отстъпката, освен ако друго не е предвидено в договора между клиента и финансовия агент (т. 3 ст. 827 ГК на РФ).

Тежестта за доказване на несъществуването на вземането тежи върху цесионера, но не е необходимо той да е предявил иск срещу длъжника, който да е бил отхвърлен².

В теорията е утвърдено разбирането, че правилото на чл. 100, ал. 1 ЗЗД има диспозитивен характер³. Това схващане може да се обоснове с обстоятелството, че

---

¹ С това положение рискът от „скритите“ възражения, т.е. възраженията, за които цедентът не знае, се възлага на цесионера, което едва ли може да бъде определено като удачно.

² Калайджиев, А. Цит. съч., с. 498.

³ Така изрично Калайджиев, А. Цит. съч., с. 499.

правилото касае само отношенията между страните по договора. Страните могат да се съгласят, че цедентът няма да отговаря за съществуването на цедираното вземане¹. Тогава цедентът няма да дължи обезщетение за вреди, възстановяване на разноските по договора и процеса, заплащане на необходимите и полезните разноски и стойността на плодовете. По аналогия² с чл. 192, ал. 2 ЗЗД обаче трябва да се приеме, че страните не могат да уговорят, че цедентът няма да върне получената сума³.

Отговорността за съществуването на вземането по чл. 100, ал. 1 ЗЗД възниква само ако прехвърлянето е възмездно. Това разбиране, отразено в законодателството ни, има дълбоки исторически корени⁴. У нас, независимо от систематичното място на правилата за отговорността при действието на ЗЗД (отм.), също се е подчертавало, че отговорността на цедента бива различна в зависимост от каузата на прехвърлянето⁵.

Правилото за обема на отговорността на цедента се извежда по аналогия от отговорността за евикция при продажбата – чл. 189, чл. 191 ЗЗД. Цесионерът може да търси от цедента платената цена, разноските по договора, необходимите и полезните разноски, както и обезщетение за вреди⁶.

Характерът и размерът на отговорността на цедента може да бъдат уговорени между цедента и цесионера. Ако прехвърлянето се извършва в рамките на договор за финансиране от страна на цесионера, от значение ще са отношенията, които са в основата на договора за прехвърляне на вземането. Санкциите може да се заключават не само в задължения за неустойки, но и във всякакви незабранени от закона мерки на въздействие върху цедента. Така например може да бъде уговорено право на кредитора цесионер да иска предсрочно връщане на заема при нарушаване от цедента на гаранциите за действителността на прехвърленото в качеството на обезпечение вземане.

Трябва да се подчертае, че прехвърлянето на недействително право по правило не води до недействителност на договора за прехвърляне. Член 99–100 ЗЗД не казва нищо относно съдбата на договора за прехвърляне на вземане. Тя се решава както съдбата на всяко друго съглашение между страните, по което едната страна е задължена да извърши определени действия, но не изпълнява задължението си.

---

¹ Вж. **Кожухаров, А.** Облигационно право. Общо учение за облигационното правоотношение. Нова ред. Огнян Герджиков. Кн. 2. С.: Софи-Р, 1992, с. 61.

² По аналогия, защото правилото на чл. 100, ал. 1 ЗЗД се отнася до всяко възмездно прехвърляне, а не само до продажбата на вземания.

³ В този смисъл е и френската теория – вж. напр. **Планиол, М.** Цит. съч., с. 120.

⁴ Така във връзка с действието на чл. 169З ФГК М. Планиол приема, че безвъзмездният прехвърляч в качеството му на дарител не дължи никакво обезпечение и ще бъде отговорен само в случай на измама или тежка грешка – вж. **Планиол, М.** Цит. съч., с. 120.

⁵ Вж. **Апостолов, И.** Цит. съч., с. 410.

⁶ Вж. **Калайджиев, А.** Цит. съч., с. 498.

Неизпълнението от длъжника на задължението (неизпълнение от цедента на задължението по прехвърляне върху цесионера на вземането) трябва да се оценява не като обстоятелство, свидетелстващо за недействителност на договора, а като нарушение на задължение по него. Действителността на договора за прехвърляне на вземане не трябва да се поставя в зависимост от действителността на правото, което се прехвърля на новия кредитор. Недействителността на отстъпеното вземане влече отговорност за цедента, а не недействителност на каузалната сделка¹. Затова ангажирането на отговорността на цедента изисква разваляне на договора от цесионера. Отговорността възниква поради неизпълнение на задължение по съществуващ (и впоследствие развален) договор за прехвърляне на вземане.

Специално внимание заслужават хипотезите, при които вземането в момента на сключване на договора за прехвърляне съществува, но преди получаване на уведомлението от длъжника цедентът е получил изпълнение в своя полза. При това следва да се отделят ситуациите, когато цедентът не допуска никакви действия, насочени в ущърб на новия кредитор, и случаите, когато цедентът действа в нарушение на договора (не изпраща своевременно уведомление до длъжника или не представя необходимите доказателства за прехвърлянето). В първия случай полученото от цедента изпълнение трябва да бъде предадено на цесионера като неоснователно получено на основание чл. 55, ал. 1, предл. 1 ЗЗД с начислените от момента на плащането върху тази сума лихви. Във втория случай цедентът, освен връщане на неоснователно полученото, е задължен също така да възмезди на цесионера вредите, причинени от нарушаване на задълженията, произтичащи от договора за прехвърляне.

---

¹ Вж. **Почуйкин, В. В.** Ответственность цедента за недействительность переданного требования. Закон, 2001, № 12, с. 38. Тази мисъл се прокрадва и у **Кожухаров, А.** Цит. съч., с. 60.